

FACULTADE DE FILOLOXÍA
DEPARTAMENTO DE FILOLOXÍA GALEGA

Historia da lingua galega

Eduardo Moscoso Mato

GUÍA DOCENTE E MATERIAL DIDÁCTICO
2011/2012

FACULTADE DE FILOLOXÍA. DEPARTAMENTO DE FILOLOXÍA GALEGA

AUTOR: Eduardo Moscoso Mato

Edición electrónica. 2011

ADVERTENCIA LEGAL: Reservados todos os dereitos. Queda prohibida a duplicación total ou parcial desta obra, en calquera forma ou por calquera medio (electrónico, mecánico, gravación, fotocopia ou outros) sen consentimento expreso por escrito dos autores.

1. DESCRICIÓN DA MATERIA

Nome da materia: Historia da Lingua Galega

Titulacións	Códigos	Cursos
Grao en Lingua e Literatura Galegas	G5051225	2º
Grao en Filoloxía Clásica	G5071520	3º
Grao en Lingua e Literatura Españolas	G5041520	3º
Grao en Lingua e Literatura Inglesas	G5061520	3º
Grao en Linguas e Literaturas Modernas	G5081520	3º

Semestre: 2º

Créditos: 6 ECTS

Lingua en que se imparte: galego

Profesor: Eduardo Moscoso Mato (eduardo.moscoso@usc.es) (despacho 110)

Titorías:

1º cuadrimestre: Martes, de 10:00 a 13:00
Mércores de 17:00 a 20:00
2º cuadrimestre. Martes, de 11 a 14
Mércores, de 18:00 a 21:00

Sentido da materia na titulación: *A Historia da Lingua Galega* é unha das catro materias que integran o módulo de *Introdución ó Estudo da Lingua e a Literatura Galegas*, que por súa vez forma parte tanto do Maior coma do Minor en *Lingua e Literatura Galegas*.

No caso do Maior, un dos seus obxectivos é que os alumnos adquiren unha completa formación en todo o tocante ó coñecemento da estrutura e o funcionamento da lingua galega, as súas variedades e o seu status sociolingüístico; e unha das metas que se persegue co seu módulo introdutorio é a de dotar os estudantes dunha formación básica no relativo á dimensión diacrónica do instrumento lingüístico que estudan. Xa que logo, coa materia de *Historia da Lingua Galega* preténdese que os alumnos cheguen a coñecer as diferentes etapas do percurso histórico do idioma galego e as principais mudanzas que o seu sistema foi experimentando ó longo do tempo, poñendo en relación este percurso coa historia social, política e cultural de Galicia. Esta materia, por tanto, ofrécelle ó alumno coñecementos e recursos necesarios para cursar a *Fonética e Fonoloxía Históricas do Galego* e mais a *Morfosintaxe*

Histórica do Galego, que están integradas no módulo de *Variación, Cambio Lingüístico e Metodoloxía*.

No caso do Minor, preténdese que o alumnado adquira uns coñecementos xerais básicos sobre gramática galega, sobre a situación da lingua galega ó longo da historia, a súa situación sociolingüística actual e as variedades dialectais que presenta. A materia que nos ocupa forma parte do módulo complementario, co que se pretende conseguir que o alumno adquira uns coñecementos básicos nos tres núcleos de contido que conforman a área de coñecemento da titulación: a literatura galega, a lingüística sincrónica e a lingüística diacrónica. Deste último aspecto é do que se ocupa esta materia de *Historia da Lingua Galega*.

2. OBXECTIVOS DA MATERIA

No marco dos obxectivos xerais do módulo de formación e do grao en que se integra, o obxectivo principal que se persegue coa materia de *Historia da Lingua Galega* é que o alumno coñeza o proceso de formación da lingua galega e as dinámicas sociolingüísticas que caracterizaron o seu percorrido histórico desde as orixes ata a actualidade.

Como obxectivo práctico perséguese que os alumnos sexan capaces de analizar e interpretar as características lingüísticas dos textos, conectándoas de maneira crítica cos contextos históricos propios dos períodos en que foron elaborados.

No caso dos alumnos que cursan o Maior en *Lingua e Literatura Galegas*, preténdese ademais que os alumnos adquiren coñecementos suficientes para, en cursos superiores, enfrontarse ás materias que analizan o cambio lingüístico interno da lingua galega: *Fonética e Fonoloxía Históricas do Galego* e mais a *Morfosintaxe Histórica do Galego*.

3. COMPETENCIAS

- Coñecer a historia lingüística do noroeste ibérico desde a Antigüidade ata a culminación da romanización e a latinización.
- Coñecer as dinámicas sociolingüísticas do galego na Idade Media, con atención ás súas relacións co latín, co castelán e co portugués.
- Coñecer o proceso de penetración do castelán en Galicia despois da Idade Media e as dinámicas de reafirmación lingüística do galego que o devandito proceso suscitou.

4. CONTIDOS

4.1. Programa das sesións expositivas (32 horas)

- 1. Conceptos básicos. Bilingüismo e diglosia. Diglosia funcional e diglosia social. Lingüificación e dialectalización das variedades lingüísticas. Aplicación ó caso galego.**
- 2. Formación da lingua galega: latinización, substratos e superestratos**
- 3. Emerxencia e declive do romance galego durante a Idade Media**
  - 3.1. Marco histórico
  - 3.2. Do latín tardío ó romance galego
    - 3.2.1. A disgregación da Romanía e a aparición dos primeiros textos en romance galego
    - 3.2.2. A maduración da concepción individualizada do romance galego e dos romances ibéricos circundantes
  - 3.3. Galego e portugués na Idade Media
  - 3.4. O cultivo da lingua galega do século XIII ó século XVI (2,5 sesións)

4. A dialectalización da lingua galega (séculos XVI-XVIII)

- 4.1. O Reino de Galicia durante o Antigo Réxime
- 4.2. A limitada penetración do castelán
  - 4.2.1. Os axentes castelanizadores
  - 4.2.2. As disposicións oficiais en materia lingüística
  - 4.2.3. O alcance real da castelanización
- 4.3. Menosprezo e apoloxía da lingua galega
  - 4.3.1. O galego como dialecto
  - 4.3.2. Apoloxía da lingua galega
- 4.4. Cultivo e estudo da lingua galega
- 4.5. As mudanzas lingüísticas

5. A reemerxencia contemporánea (sécs. XIX, XX e XXI)

- 5.1. A tardía transformación de Galicia e a construción do Estado nacional español
  - 5.1.1. Panorama xeral
  - 5.1.2. A transformación política e administrativa
  - 5.1.3. A transformación socioeconómica e cultural
- 5.2. A tardía caída do monolingüismo en galego
- 5.3. A ampliación funcional
- 5.4. A gramatización e a elaboración formal do galego
- 5.5. O aumento da variación social e contextual
- 5.6. A evolución da conciencia lingüística

4.2. Programa das sesións interactivas (16 horas)

Formación do galego

1. Compoñentes básicos da lingua galega.
2. Manuel C. Díaz y Díaz (1983): "Sobre la implantación del latín en la sociedad galaico-romana", in G. Pereira Menaut (ed.): *Estudos de cultura castrexa e de historia antiga de Galicia*. Universidade de Santiago de Compostela, pp. 283-293.

Emerxencia e declive do romance galego durante a Idade Media

3. Ivo Castro (1991): "Formação de um espaço nacional para a língua portuguesa", in *Curso de história da língua portuguesa*. [Colaboração de: Rita Marquilhas e J. León Acosta]. Lisboa: Universidade Aberta, pp. 163-173.
4. Ramón Mariño Paz / Xavier Varela Barreiro (no prelo): "Linguas do Camiño en territorio ibérico durante a Idade Media", in Esther Corral (ed.): *In marsupis peregrinorum. Circulación de textos e imáxenes arrededor del Camino de Santiago en la Edad Media* (Actas del Congreso Internacional, Santiago de Compostela, 24-28 marzo 2008). Firenze: Edizioni del Galuzzo – Sismel.
5. Diferenzas entre galego e portugués na época medieval: Comentario de fragmentos de textos medievais proporcionados polo profesor.

A dialectalización da lingua galega (séculos XVI-XVIII)

6. Benito Jerónimo Feijoo (1726): "Paralelo de las lenguas Castellana, y Francesa", in *Teatro Crítico Universal. Discursos varios en todo género de materias, para desengaño de errores comunes*. Tomo I. Madrid: Imp. de Lorenzo Francisco Mojados. [Disponible en <http://www.filosofia.org/bjf/bjft115.htm>].
7. Martín Sarmiento (2002): *Sobre a lingua galega. Antoloxía*. Selección, introdución, edición, notas e índices de Henrique Monteagudo. Vigo: Editorial Galaxia, 2002, pp. 151-158, 192 (parágrafo 269), 193-194 (parágrafos 342, 344). [Disponible en <http://consellodacultura.org/sarmiento/2008/04/23/antoloxia-sobre-a-lingua-galega/>]
8. A historia externa da lingua galega segundo o padre Sarmiento, in Martín Sarmiento (2002): *Sobre a lingua galega. Antoloxía*. Selección, introdución, edición, notas e índices de Henrique Monteagudo. Vigo: Editorial Galaxia, 2002, pp. 235-257 [Disponible en <http://consellodacultura.org/sarmiento/2008/04/23/antoloxia-sobre-a-lingua-galega/>]

A reemerxencia contemporánea (sécs. XIX, XX e XXI)

9. Manoel de Lence (1888): "Fora vergonza", *O Tío Marcos da Portela*, 235 (Ourense, 1/6/1888), pp. 1-3. Recollido en C. Hermida (1992): *A reivindicación da lingua galega no rexurdimento (1840-1891). Escolma de textos*. [Santiago de Compostela]: Consello da Cultura Galega, pp. 327-330. *Lectura complementaria*: Leopoldo Martínez Padín (1849): "Lengua gallega", in *Historia política, relixiosa y descriptiva de Galicia. I*. Madrid: Establecimiento Tip. de A. Vicente, pp. 209-211.

10. Joaquín de Arévalo (1888): "El dialecto", *Galicia. Revista Regional*, 7 (A Coruña, xullo, 1888), pp. 301-312. Recollido en C. Hermida (1992): *A reivindicación da lingua galega no rexurdimento (1840-1891). Escolma de textos*. [Santiago de Compostela]: Consello da Cultura Galega, pp. 341-350.
11. Antón Santamarina (1995): "Norma e estándar", in Henrique Monteagudo (ed.): *Estudios de sociolingüística galega. Sobre a norma do galego culto*. Vigo: Galaxia, pp. 53-98. [Dispoñible en http://books.google.es/books?id=zAQB-CrtZJ4C&printsec=frontcover&dq=Estudios+de+socioling%C3%BC%C3%ADstica+galega+sobre+a+norma+do+galego+culto&source=bl&ots=nQ_rDZOGh6&sig=ZcTD_EyHkVvoN2Z4QImrfsUbwG0&hl=gl&ei=tr7WS5WKMJyWsQago bSOAw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CAYQ6AEwAA#v=onepage&q=santamarina&f=false].
12. A. D. Rodríguez Castelao (1931): Discurso en defensa do idioma galego pronunciado nas Cortes Españolas o 18 de setembro de 1931, in A. D. Rodríguez Castelao (1996): *De viva voz. Conferencias e discursos*. Edición de Henrique Monteagudo. [Santiago de Compostela]: Fundación Castelao, pp. 105-110.

5. BIBLIOGRAFÍA

Historias da lingua

- Mariño Paz, R. (1998): *Historia da lingua galega*. Santiago de Compostela: Sotelo Blanco.
- Mariño Paz, R. (2008). *Historia de la lengua gallega*: München: Lincom.
- Monteagudo, H. (1999): *Historia social da lingua galega*. Vigo: Galaxia.

Visións de conxunto (artigos e obras breves)

- Á[lvarez] B[lanco], R. / F[ernández] R[ei], F. / X[ove] F[erreiro], X. [1980]: "Galego", in *Gran Enciclopedia Galega*, vol. 14, pp. 222-255 [esp. pp. 239-255].
- Chacón, R. (1979): "Diglosia e historia", *Grial* 66, pp. 442-452.
- Freixeiro Mato, X. R. (1997): *Lingua galega: normalidade e conflito*. Santiago de Compostela: Laivento.
- Mariño Paz, R. (1997): "Síntese histórica do conflito lingüístico galego", in I. Castro (ed.): *Actas do XII Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Lingüística (Braga - Guimarães, 30 de setembro a 2 de outubro de 1996)*. Lisboa: Associação Portuguesa de Lingüística, vol. 2, pp. 457-474.
- R. Mariño Paz (2003): "Historia da lingua", capítulo da voz "Galego", in B. Ledo (ed.): *Enciclopedia Galega Universal*. Vigo: Ir Indo, tomo 9, pp. 354-360.

- R. Mariño Paz (2003): "Galego", in B. Casal Vila (dir.): *Gran Enciclopedia Galega Silverio Cañada*. Lugo: El Progreso / El Diario de Pontevedra, vol. 20, pp. 80-99.
- M[ariño] P[az], R. / X. V[arela] B[arreiro] (2000): "Historia da lingua galega", in *Apéndice da Gran Enciclopedia Gallega*, tomo XXXIV, pp. 213-238.
- Pérez Pascual, X. I. / Reboleiro González, A. (1987): *História da Língua*. A Coruña: Via Láctea.
- Rodríguez, F. (1976): "La lengua", in X. R. Barreiro Fernández et al.: *Los gallegos*. Madrid: Istmo, 219-240.

Linguas paleohispánicas e latinización do noroeste ibérico

- Alinei, M. (1996-2000): *Origini delle lingue d'Europa*. 2 vols. [Vol. I: *La teoria della continuità*, 1996; Vol. II: *Continuità dal Mesolitico all'età del Ferro nelle principali aree etnolinguistiche*, 2000]. Bologna: Il Mulino.
- Díaz y Díaz, M. C. (1983): "Sobre la implantación del latín en la sociedad galaico-romana", in G. Pereira Menaut (ed.): *Estudos de cultura castrexa e de historia antiga de Galicia*. Santiago de Compostela: Universidade, pp. 283-293.
- Díaz y Díaz, M. C. (1993): "La latinización del Occidente", in *Galicia: da romanidade á xermanización. Problemas históricos e culturais. Actas do encontro científico en homenaxe a Fermín Bouza Brey (1901-1973)*. Santiago de Compostela, Outubro 1992. Noia: Museo do Pobo Galego, pp. 405-414.
- Frías Conde, X. (2000): "O elemento árabe en galego (I)", *Revista Galega de Filoloxía* 1, pp. 157-171.
- Gorrochategui, J. (1997): "Gallaecia e as linguas prerromanas da Península Ibérica", in G. Pereira-Menaut (coord.): *Galicia fai dous mil anos. O feito diferencial galego. I. Historia*. Santiago de Compostela: Museo do Pobo Galego, vol. 1, pp. 15-49.
- Hoz, J. de (1997): "Lingua e etnicidade na Galicia antiga", in G. Pereira-Menaut (coord.): *Galicia fai dous mil anos. O feito diferencial galego. I. Historia*. Santiago de Compostela: Museo do Pobo Galego, vol. 1, pp. 101-140.
- Moralejo, J. J. (1999): "Linguas paleohispánicas", in *Os celtas da Europa atlántica. Actas do Iº Congreso Galego sobre a Cultura Celta (Ferrol, agosto 1997)*. Concello de Ferrol, pp. 17-45.
- Rivas Quintas, E. (1994): *Lingua galega, nivéis primitivos*. Santiago de Compostela: Laiovento.

Emerxencia e declive do romance galego durante a Idade Media

- Banniard, M. (1992): *Viva voce. Communication écrite et communication orale du IVe au IXe siècle en Occident latin*. Paris: Institut des Études Augustiniennes / Centre National de la Recherche Scientifique.
- Boullón Agrelo, A. I. / H. Monteagudo (2009): *De verbo a verbo. Documentos en galego anteriores a 1260*. Anexo 65 de *Verba (Anuario Galego de Filoloxía)*. Universidade de Santiago de Compostela.
- Emiliano, A. H. de Albuquerque (1997): "A língua notarial latino-bracarense e a reforma gregoriana", in I. Castro (ed.): *Actas do XII Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística (Braga - Guimarães, 30 de setembro a 2 de outubro de 1996)*. Lisboa: Associação Portuguesa de Linguística, vol. 2, pp. 91-109.
- Lorenzo, R. (2003): "El gallego en los documentos medievales escritos en latín", in H. Perdiguerro Villarreal (ed.): *Lengua romance en textos latinos de la Edad Media. Sobre los orígenes del castellano escrito*. Burgos: Universidad de Burgos / Instituto de la Lengua Castellano y Leonés, pp. 161-192.
- Lorenzo, R. (2004): "Emerxencia e decadencia do galego escrito (séculos XIII-XVI)", in R. Álvarez Blanco & F. Fernández Rei & A. Santamarina (eds.): *A Lingua Galega: Historia e Actualidade. Actas do I Congreso Internacional*. (16-20 de setembro de 1996, Santiago de Compostela). Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega / Consello da Cultura Galega, vol. 3, pp. 27-153.
- Martins, A. M. (2004): "A emergência do português escrito na segunda metade do século XII", in R. Álvarez & A. Santamarina (eds.): *(Dis)cursos da escrita. Estudos de filoloxía galega ofrecidos en memoria de Fernando R. Tato Plaza*. A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza, pp. 491-526.
- Monteagudo, H. (1994): "Aspectos sociolingüísticos do uso escrito do galego, o castelán e o latín na Galicia tardomedieval (ss. XIII-XV)", in E. Fidalgo / P. Lorenzo Gradín (coords.): *Estudios galegos en homenaxe ó profesor Giuseppe Tavani*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia/Centro de Investigacións Lingüísticas e Literarias Ramón Piñeiro, pp. 169-185.
- Monteagudo, H. (2008): *Letras primeiras : o Foral do Burgo de Caldelas, a emerxencia da escrita en galego e os primordios da lírica trobadoresca*. A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza.
- Souto Cabo, J. A. (2006): "Inventário dos máis antigos Documentos Galego-Portugueses", *Agália*, 85/86, pp. 9-88.
- Souto Cabo, J. A. (2008): *Documentos galego-portugueses dos séculos XII e XIII*. Monográfico 5 da *Revista Galega de Filoloxía*. Universidade da Coruña.

Wright, R. (1989): *Latín tardío y romance temprano en España y la Francia carolingia*. Madrid: Gredos. Ed. orixinal: *Late Latin and Early Romance in Spain and Carolingian France*. Liverpool: Francis Cairns, 1982.

A dialectalización da lingua galega (séculos XVI-XVIII)

Forneiro Pérez, J. L. (2004): *Allá em riba un rey tinha una filha. Galego e castelhana no romanceiro da Galiza*. Ourense: Difusora de Letras, Artes e Ideas

Mariño Paz, R. (1992): "O galego nos séculos escuros: Achegas para unha caracterización sociolingüística da Galicia dos séculos XVI, XVII e XVIII", in *Actas do I Congreso Internacional da Cultura Galega (Santiago, 1990)*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia, pp. 333-339..

Mariño Paz, R. (1995): "Notas para a caracterización sociolingüística da Galicia dos séculos XVIII e XIX", *A Trabe de Ouro* 24, pp. 81-87.

Mariño Paz (2000): "O idioma galego na vida, na obra e na época de Juan Antonio Posse (1766-1854), Manuel Pardo de Andrade (1760-1832) e Francisco del Valle Inclán (1736-ca. 1808)" (I), *A Trabe de Ouro* 41 (2000), pp. 27-48; (e II), *A Trabe de Ouro* 42 (2000), pp. 191-203.

Mariño Paz, R. (2002-2003): "18th century linguistic mentality and the history of the Galician language", *Estudios de Sociolingüística* 3 (2) & 4 (1), pp. 1-41.

Monteagudo, H. (1991): "As leis, as letras e a lingua galega. Breve ollada retrospectiva", in X. Rodríguez Abella / X. González Martínez (coords.): *Contos da xustiza*. Vigo: Ir Indo, pp. 5-31.

Monteagudo, H. (1993): "A lingua galega no século XVI", in P. Díaz Fernández (coord.): *Fray Antonio de Guevara e a cultura do Renacemento en Galicia*. Lugo: Deputación Provincial, vol. 1, pp. 25-38.

Pensado Tomé, J. L. (1989): "O galego no século da Ilustración", *Grial* 102, pp. 183-198.

Martín Sarmiento (2002): *Sobre a lingua galega. Antoloxía*. Selección, introdución, edición, notas e índices de Henrique Monteagudo. Vigo: Editorial Galaxia, 2002.

Vázquez Corredoira, F. (1998). *A construção da língua portuguesa frente ao castelhana. O galego como exemplo a contrario*. Santiago de Compostela: Laiovento.

A reemerxencia contemporánea (sécs. XIX, XX e XXI)

Alonso Montero, X. (1970): *Constitución del gallego en lengua literaria. Datos de una problemática cultural y sociológica en el siglo XIX*. Lugo: Celta.

- Alonso Montero, X. (1988): "Prehistoria da Academia Galega. A procura da norma culta de 1875 a 1905", *Grial* 99, pp. 8-17. Reprod. in X. Alonso Montero (1991): *Informe(s) sobre a lingua galega (presente e pasado)*. Vilaboa: O Cumio, pp. 135-150.
- Alonso Montero, X. (1991): "O día en que se inaugurou a Academia Galega: o problema da(s) lingua(s)", in M. Brea López / F. Fernández Rei (coords.): *Homenaxe ó profesor Constantino García*. Santiago: Departamento de Filoloxía Galega - Universidade, vol. 2, pp. 7-18. Reprod. in X. Alonso Montero (1991): *Informe(s) sobre a lingua galega (presente e pasado)*. Vilaboa: O Cumio, pp. 157-170.
- Alonso Montero, X. (2003): *A batalla de Montevideo. Os agravios lingüísticos denunciados na UNESCO en 1954*. Vigo: Xerais.
- Fernández, M. (2004): "O uso do galego nos medios urbanos", in R. Álvarez Blanco & et alii (eds.): *A lingua galega: historia e actualidade. Actas do I Congreso Internacional (16-20 de setembro de 1996. Santiago de Compostela)*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega / Consello da Cultura Galega, vol. 1, pp. 245-255.
- Fernández Rei, F. (1989): "Contribución das organizacións políticas á normalización da lingua galega (1963-1989)", in R. Lorenzo Vázquez (ed.): *Actas do XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filoloxía Románicas (Universidade de Santiago de Compostela, 1989)*. A Coruña: Fundación "Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa", vol. 6, pp. 51-74.
- Fernández Rodríguez, M. & M. Rodríguez Neira (coords.) (1994): *Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia*. [A Coruña]: Real Academia Galega.
- Fernández Rodríguez, M. & M. Rodríguez Neira (coords.) (1995): *Usos lingüísticos en Galicia*. [A Coruña]: Real Academia Galega.
- Fernández Rodríguez, M. & M. Rodríguez Neira (coords.) (1996): *Actitudes lingüísticas en Galicia*. [A Coruña]: Real Academia Galega.
- Ferreira Fernández, A. X. et alii (2005): *Estatuto xurídico da lingua galega*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- García Negro, M. P. (1991): *O galego e as leis. Aproximación sociolingüística*. Vilaboa: Edicións do Cumio.
- González González, M. (1994): "Sociolingüística", in G. Holtus / M. Metzeltin / Ch. Schmitt: *Lexikon der Romanistischen Linguistik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, vol. 6, 2, pp. 46-66.
- González González, M. (dir.) (2003): *O galego segundo a mocidade. Unha achega ás actitudes e discursos sociais baseada en técnicas experimentais e cualitativas*. A Coruña: Real Academia Galega.

- González González, M. (dir.) (2007): *Mapa Sociolingüístico de Galicia 2004. Volume I. Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega.
- González Seoane, E. X. (1991): "O debate sobre o galego na prensa do XIX. Algúns datos para unha historia do antigaleguismo", *Grial* 110, pp. 275-287.
- Hermida, C. (1992): *Os precursores da normalización. Defensa e reivindicación da lingua galega no Rexurdimento (1840-1991)*. Vigo: Xerais.
- Hermida, C. (1994): "Contribución á historia do galego nos medios de comunicación. A prensa do século XIX", *A Trabe de Ouro* 20, 553-565.
- Iglesias Álvarez, A. (2002): *Falar galego: "No veo por qué". Aproximación cualitativa á situación sociolingüística de Galicia*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- Noia Campos, M C. (1988): "Usos e actitudes lingüísticas na 'Época Nós'", *Grial* 100, pp. 174-182.
- Noia [Campos], M C. (1992): "Conciencia lingüística e norma ortográfica no primeiro tercio do século XX", *Verba* 19, pp. 55-78.
- Regueira, X. L. (2006): "Política y lengua en Galicia: la 'normalización' de la lengua gallega", in M. Castillo Lluich & J. Kabatek (eds): *Las lenguas de España. Política lingüística, sociología del lenguaje e ideología desde la Transición hasta la actualidad*. Madrid / Frankfurt am Main: Iberoamericana / Vervuert, pp. 61-93.
- Rei-Doval, G. (2007): *A lingua galega na cidade no século XX. Unha aproximación sociolingüística*. Vigo: Xerais.

Historia de Galicia

- Beramendi, J. González (2007): *De provincia a nación. Historia do galeguismo político*. Vigo: Xerais.
- Costa Rico, A. (2004): *Historia da educación e da cultura en Galicia*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- Gabriel, N. de (1990): *Leer, escribir y contar. Escolarización popular en Galicia (1875-1900)*. Sada: Edicións do Castro.
- Gabriel, N. de (2001): *Escolantes e escolas de ferrado*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- Villares, R. (2004): *Historia de Galicia*. Vigo: Galaxia.

6. METODOLOXÍA DA ENSINANZA

Especifícanse a seguir as metodoloxías que se seguirán en cada un dos tres tipos de actividades presenciais que están programadas.

6.1. Sesións expositivas

Nestas sesións o profesor impartirá os coñecementos teóricos e metodolóxicos que os alumnos deberán aprender nesta materia. As exposicións acompañaranse regularmente do comentario de textos e documentos de cronoloxía e natureza diversa.

6.2. Sesións interactivas

Nestas sesións traballarase de maneira aplicada algúns dos contidos do programa que son especialmente relevantes. Con este fin realizaranse comentarios de textos preparado polo profesor para o desenvolvemento da materia (sesión 1), de textos producidos por distintos autores nas tres etapas básicas da historia da lingua galega (sesións 5, 6, 7, 8, 9, 10 e 12) e de artigos ou capítulos de libros publicados recentemente en que se analizan algúns aspectos importantes do programa (sesións 2, 3, 4 e 11). Estes comentarios serán dirixidos polo profesor, mais contarase sempre coa participación dos estudantes, que será obxecto de avaliación. Antes do desenvolvemento das sesións 2, 3, 4, 6, 7, 10 e 11 daránselles ós alumnos uns cuestionarios que deberán responder *con concisión e brevidade* e que entregarán ó profesor antes de que teña lugar cada sesión. Durante estas clases o profesor requirirá dos alumnos respostas orais ás preguntas formuladas no cuestionario e previamente respondidas por escrito.

6.3. Titorías programadas

As datas das dúas titorías programadas serán fixadas entre o profesor e os alumnos. Estas titorías dedicaranse a orientar os alumnos sobre dúbidas xerais ou concretas sobre aspectos da materia e sobre a realización dun breve traballo relacionado coa lectura da seguinte obra:

1. Ramón Villares (2004): *Historia de Galicia*. Vigo: Galaxia.

Os alumnos e alumnas entregaranlle ó profesor un breve cadro-resumo desta obra, que non terá unha extensión superior ós 6 folios escritos con interliñado sinxelo e letra de corpo 12. A data límite de entrega será o 16 de marzo.

7. Avaliación

Para o cálculo da nota final adoptaranse os seguintes criterios:

1. O exame, fixado oficialmente para o día 5 de xuño de 2012, valerá o 50% da nota final.
2. As respostas por escrito ós sete cuestionarios que se repartirán nas clases interactivas e a participación activa nelas supoñerán o 35%. Os alumnos e alumnas que non teñan un mínimo de 4 puntos nas respostas a algún destes cuestionarios deberán repetilo.
3. Cadro-resumo da obra de lectura obrigatoria: 15%.

Non se farán medias con cualificacións inferiores a 4,5 en ningún destes tres grupos, polo que, de ter nota inferior a 4,5 puntos, non se considerará superada esa parte a materia. A media resultante das tres partes debe ser 5 ou superior para ser considerada aprobada esta materia.

No exame do día 11 de xullo os alumnos e alumnas que se presenten deberán entregar os traballos que non teñan superados anteriormente para poder aprobar a materia.

Dado que os alumnos que cursan o Grao en Lingua e Literatura Galegas deben conseguir un perfecto dominio oral e escrito do idioma galego, nos traballos e exames penalizaranse as faltas de ortografía e os erros gramaticais, léxicos, etc. que se cometan. Tamén se penalizarán as incorreccións da expresión oral que se observen nas distintas intervencións que os alumnos fagan na aula.

8. Planificación das actividades

XANEIRO	FEBREIRO	MARZO	ABRIL	MAIO	XUÑO	XULLO
30 Presentación materia	1-2 Sesión interactiva: texto 1	5 Sesión expositiva: tema 3	9 Sesión expositiva: tema 4	2-3 Sesión interactiva: texto 9	5 Exame	11 Exame
31 Sesión expositiva: tema 1	6 Sesión expositiva: tema 2	6 Sesión expositiva: tema 3	10 Sesión expositiva: tema 4	7 Sesión expositiva: tema 5		
	7 Sesión expositiva: tema 2	7-8 Sesión interactiva: texto 5	11-12 Sesión interactiva: texto 7	8 Sesión expositiva: tema 5		
	8-9 Sesión interactiva: texto 2	12 Sesión expositiva: tema 3	16 Sesión expositiva: tema 4	9-10 Sesión interactiva: texto 10		
	13 Sesión expositiva: tema 2	13 Sesión expositiva: tema 3	17 Sesión expositiva: tema 4	14 Sesión expositiva: tema 5		
	14 Sesión expositiva: tema 2	14-15 Sesión interactiva: texto 6	18-19 Sesión interactiva: texto 7	15 Sesión expositiva: tema 5		
	15-16 Sesión interactiva: texto 2	19 Sesión expositiva: tema 3	23 Sesión expositiva: tema 4	16 Sesión interactiva: texto 11		
	22-23 Sesión interactiva: texto 3	20 Sesión expositiva: tema 3	24 Sesión expositiva: tema 5	21 Sesión expositiva: tema 5		
	27 Sesión expositiva: tema 3	21-22 Sesión interactiva: texto 6	25-26 Sesión interactiva: texto 8	22 Sesión expositiva: tema 5		
	28 Sesión expositiva: tema 3	26 Sesión expositiva: tema 4	30 Sesión expositiva: tema 5	23-24 Sesión interactiva: texto 12		
	29-1 Sesión interactiva: texto 4	27 Sesión expositiva: tema 4				
		28-29 Sesión interactiva: texto 6				

9. Distribución da carga horaria das actividades

Actividades presenciais	Horas	Actividades non presenciais	Horas
Clases expositivas	28	Estudo	50
Clases interactivas	15	Preparación das sesións interactivas	20
Tutorías programadas	2	Lecturas	20
Exames	5	Preparación de exames	10
TOTAL	50		150